

МАМАЛАКАТИМИЗ АҲОЛИСИНИ РАДИКАЛ ҒОЯЛАР ТАЪСИРИДАН АСРАШ – УСТУВОР ВАЗИФА.

Жуманазар Маматрайимов

Сўнги йилларда дунё бўйлаб радикаллашув муаммоси глобал таҳдидга айланмоқда. Бу жараён жамиятдаги ижтимоий адолатсизлик, нотўғри диний талқинлар, сиёсий беқарорлик ёки ахборот маконидаги манипулятциялар натижасида юзага чиқади. Радикал қарашлар инсонни ўз фикридан бошқа ҳар қандай қарашни душман деб билишга олиб келади. Бу эса нафақат шахсий, балки ижтимоий ва глобал миқёсда ҳалокатли оқибатларга сабаб бўлади.

Радикализм – муайян шахс ёки гуруҳнинг мавжуд ижтимоий, сиёсий ва маданий ҳолатини тубдан ва мурасасиз ўзгартириш истагидан иборат жараёндир. Радикализм жараёнлари асосан диний йўналишда ўзининг салбий иллатларини намоён этиюб келмоқда. Бунда шахс ўз диний эътиқодини ҳақ деб билиб, ўзгача эътиқодий қарашлар ва фикрларга мурасасиз ва кескинлик асосида ёндашади ҳамда уларни зўрлик йўллари билан ўзгартириш тарафдори бўлади. Бу ҳолат кўпинча жамиятда мавжуд турли диний конфессияларларга кескинлик билан ёндашиш, бир дин доирасидаги ўзга мазҳаб ёки қарашларни мурасасиз инкор этиш ҳамда уларни рақиб сифатида қабул қилишда намоён бўлади.

Ўзбекистонда ёшлар радикаллашувига таъсир этувчи омиллар Мафқуравий зиддиятлар авж олган бугунги глобаллашув даврида интернет ва ижтимоий тармоқларда ёшлар онгини заҳарлашга қаратилган таҳдидлар тобора кўпроқ намоён бўлиб бормоқда. Афсусланарлиси, бунинг натижасида айрим ёшлар орасида оммавий маданиятга эргашиш, ахлоқсизлик, жиноятчилик йўлига кириш, кашандалик, гиёҳвандлик, спиртли ичимликларга ружу қўйиш, ўз жонига қасд қилиш, миллий ва диний кадриятларга ҳурматсизлик, экстремизм ва радикализм каби ижтимоий иллатларга берилиш ҳолатлари кузатишмоқда. Ёшлар онгини эгаллаш борасида бугунги кундаги айрим жамоа ва шахсларнинг замонавий ахборот воситалардан кенг фойдаланаётгани таъкидлаш лозим.

Буни айрим статистик маълумотлар орқали ҳам кузатиш мумкин. Жумладан, “statista” порталининг маълумотларига кўра, Facebook ижтимоий тармоғининг ўзида 2025 йил давомида 36 700 та экстремистик ва бузғунчиликка даъват қилишга йўналтирилган аккаунтлар аниқланган ва фаолияти тугатилган.

Бугунги кунда глобаллашув жараёнида радикализм ва экстремизм ғоялари дунё бўйлаб жадал суратларда тарқалиб, жамиятда инсонлар айниқса, ёшлар онгига ўрнашиб ўзининг салбий таъсирини кўрсатмоқда. Экстремистик ва радикал жамоа ва ташкилотларнинг аъзолари Интернет жаҳон ахборот тармоғидан фойдаланиб, дин ниқоби остида ёшларимизни зўравонликка, миллий ўзлик ва оилавий кадриятларни тан

олмасликка ундаш орқали жамиятда мурасасизлик, бузғунчилик ва радикал қарашларнинг тарқалишига сабаб бўлмоқда.

Инсон дунёга келиши билан бирор ғоянинг таъсирида бўлмайди. У ўзлигини англаб, атрофни идрок этишни бошлагандан жамиятдаги таъсирлар, ҳаётидаги маънавий бўшлиқлар сабаб радикал ва экстремистик ғоялар таъсирига тушади. Бунда шахс ўзини шу каби ғоялар таъсирига тушган ҳолатини англамайди ва ғоялар таъсирида тушунган қарашларини тўғри деб билади. Бу эса, шахсни радикал ғоялар таъсирдан чиқариш жараёнини қийнлаштиради.

Республикамизда сўнги йилларда экстремизм ва терроризмга қарши маърифий йўл билан кураш олиб боришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу йўлда аҳолининг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, экстремистик оқимлар сафига адашиб кириб қолган, қўли қонга ботмаган ва қилган ишидан чин дилдан пушаймон бўлганларга нисабатан кечиримлилик сиёсатини олиб бориш, ёш авлодни турли бузғунчи оқимлар сафига кириб қолишларини олдини олиш бўйича мунтазам тарғибот ишларини олиб бориш долзарб вазифалар этиб белгиланган.

Шу сабабли, муқаддас динимизда қораланган, кадриятларимизга зид бўлган ва анъаналаримиз қабул қилмайдиган радикализм, экстремизм ва терроризм каби иллатлардан ёшларимизни асраш, уларнинг тарқалишига хизмат қилаётган ҳар қандай фаолиятга чек қўйиш юзасидан чора-тадбирларни белгилаш, бу борада миллий ва халқаро тажрибалардан фойдаланиш давлатимиз сиёсатининг муҳим йўналишларидан ҳисобланади.

Ҳозирда Республикамизда терроризм ва экстремизм билан боғлиқ жиноятларга қарши курашиш, бу борада аҳолининг мафкуравий иммунитетини мустаҳкамлаш ҳамда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш мақсадида кенг қамровли ислохотлар амалга оширилмоқда. 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида «диний экстремизм, терроризм ва уюшган жиноятчиликнинг бошқа шаклларига қарши курашиш бўйича ташкилий-амалий чора-тадбирларни кучайтириш»³⁸ вазифаси алоҳида белгиланган.

2021 йил 1 июлда Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПФ-6255-сонли Фармони билан Ўзбекистон Республикасининг экстремизм ва терроризмга қарши курашиш бўйича 2021 — 2026 йилларга мўлжалланган Миллий стратегияси тасдиқланди. Стратегияда экстремизм ва терроризмга қарши курашишдаги мавжуд тажриба, шунингдек, минтақа давлатларидаги мазкур таҳдидларга қарши курашиш бўйича ҳолатнинг қиёсий таҳлиллари тадқиқ қилинган ҳолда Марказий Осиёда экстремистик ва террорчилик фаолиятининг ўзига хос жиҳати, миллий, ижтимоий, диний ҳолатлари ўрганилиб, тадбиқ қилинди.

Стратегиянинг амалга оширилиши қуйидагилар асосий марра этиб белгиланди.

³⁸ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сон Фармонининг 1-илоvasи 2.4-банди // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. 2017. №6. 70-модда.

а) экстремизм ва терроризмга қарши курашиш бўйича ҳуқуқий, ташкилий ва мафкуравий механизмларнинг самарали тизимини, шунингдек, жамиятда бағрикенглик маданиятини шакллантириш;

б) жамиятнинг турли қатламларида экстремистик ва террорчилик ғояларининг тарқалишига тўсқинлик қилиш, экстремизм ва терроризмга қарши курашишда давлат органлари фаолиятининг самарадорлигини ошириш;

в) экстремизм ва терроризмнинг барвақт олдини олишга давлат ташкилотларининг, биринчи навбатда, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва таълим ташкилотларининг барча имкониятларини ва кенг жамоатчиликни жалб қилиш;

г) экстремизм ва терроризмга қарши курашиш механизмларини такомиллаштириш, турли давлат ташкилотлари, фуқаролик жамияти институтлари, ОАВ ҳамда фуқароларнинг фаолиятини мувофиқлаштиришни кучайтириш.

Мамлакатимизда ёш авлодни баркамол қилиб тарбиялаш, уларнинг ҳаётга мустақил қадам қўйишлари учун барча зарур шароитларни яратишга қаратилган тизимли ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, 2023 йил сентябрда Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПФ-158-сон Фармони билан «Ўзбекистон - 2030» стратегияси тасдиқланди.

Мазкур стратегияга мувофиқ ёшларда юртга садоқат, ватанпарварлик, бағрикенглик, юрт тинчлиги, осойишталиги ва барқарорлигини ҳимоя қилиш салоҳиятини янада юксалтириш, миллий ахборот майдонида қонунчиликка риоя этилишини таъминлаш, ахборотдан фойдаланиш маданиятини юксалтириш ҳамда аҳолини ёт ва деструктив маълумотлар таъсиридан ҳимоя қилиш ҳамда радикаллашувнинг олдини олиш бўйича мутассадди идораларга бир қатор вазифалар юклатилди.

Бундан ташқари, 2024 йилнинг «Ёшлар ва бизнесни қўллаб-қувватлаш йили» деб номланиши ёшларга оид давлат сиёсати соҳасидаги ишлар натижадорлиги ва ёшлар билан ишлаш самарадорлигини ошириш борасида олдинда турган муҳим вазифаларни белгилаб берди.

Хулоса ўрнида шунини айтиш мумкинки, бугунги кунда экстремизм ва терроризмга қарши курашда аҳолини, айниқса, ёш авлодни турли ёт оқимлар таъсириги тушиб қолишларига йўл қўймаслик, уларни интернет орқали тарғиб қилинаётган турли ғоявий ва ахборот хуружларидан ҳимоя қилиш бўйича тадбирлар кўламини янада кенгайтириш, терроризм ва экстремизм ғояларига қарши йўналтирилган комплекс илмий тадқиқотлар ва китоблар тайёрлаш ва нашр этиш ҳамда бағрикенглик ғояси ва тинчликни мустаҳкамлаш масаласини илгари суриш орқали Ислом динининг асл мазмун-моҳияти юзасидан семинарлар ва конференциялар ташкил этиш, ушбу йўналишда фуқаролик жамияти институтларининг ролини янада ошириш мақсадга мувофиқ. Шундагина юртимизда ҳукм сураётган тинчлик ва бағрикенглик муҳитини асраш ва уни келажак авлодаларга ҳам етказиш имконига эга бўламиз.